

Wróbel, Piotr

"Deutschland und die Ungarische Räterepublik", Gyula Tokody, Budapest 1982 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 75/2, 379-380

1984

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

nia w Hucie Bankowej w r. 1897. Pisząc o udziale Kijowskiego Związku W.o.W.K.R. w I Zjeździe SDPRR autor wspomina, że zjazd opowiedział się za prawem narodów do samookreślenia — o Polakach z PPS działających w Kijowie wspomina się także w opisie wydarzeń z 1902 r.

Niestety, praca jest napisana bez głębszej analizy źródeł, np. wspomnień i literatury (dość powiedzieć, że opiera się o S. Załęskiego), z których obficie czerpał autor. Brak w pracy wykorzystania polskich źródeł i historiografii, a dlatego pewne zagadnienia, np. grupy Mojżesza Lurie i pisma „Raboczeje Znamia” w ogóle nie zostały przez autora podjęte i oświetlone w polskim kontekście. Brak w niej też głębszej i szerszej analizy zagadnień ideowo-politycznych. Brak jakichkolwiek porównań ruchu w Kijowie z petersburskim, moskiewskim lub warszawskim i wileńskim.

Niektóre uwagi autora robią wrażenie co najmniej naiwnych (np. na s. 95 o braku prezydium I Zjazdu SDPRR).

Autor w 9/10 ograniczył się do idiografii. Niestety, i w tym zakresie jest w książce wiele omyłek i nieścisłości, dotyczących nawet bardzo znanych organizacji, wydarzeń i postaci (np. Bojowej Organizacji PSR, dat i charakteru wystąpień, ucieczki więźniów w Kijowie, biografii np. Krochmala i Sujkowskiego; tytułów broszur np. E. Abramowskiego; nazwisk i imion np. Astyriewa, Aleksandra Malinowskiego, Finn-Jenotajewskiego, Kolcowa-Ginzburga, Ziemiaczki, Frumkinej, Isufa, Krasnuchy, Kryżanowskiej, Lewkowicza, Praussa, Piatnickiego). Brak jednolitej transkrypcji z rosyjskiego.

J. Kn.

Gyula Tokody, *Deutschland und die Ungarische Räterepublik*, Akadémiai Kiadó, Budapest 1982, s. 129.

Pierwsza wojna światowa postawiła Węgry i Niemcy w podobnej sytuacji: poniosły klęskę, zwróciły się do państw Ententy z prośbą o rozejm, wiązały swe nadzieje z punktami Wilsona i głęboko się rozczarowały. Mimo różnych układów sił społecznych w obu krajach zwycięska rewolucja burżuazyjno-demokratyczna przeradzała się w komunistyczną. Na arenie międzynarodowej Berlin i Budapeszt znalazły się w izolacji, rozciągającej się także na ich wzajemne stosunki. Węgry nie posiadały własnej służby dyplomatycznej. Rządy Karólyi'ego i Eberta nastawione były na współpracę lub przyjazne kontakty z Ententą, która we własnym interesie przeciwna była zbliżeniu niemiecko-austriackiemu lub niemiecko-węgierskiemu. Sytuację tę zlikwidować mogła zmiana orientacji w obu krajach i rozwinięcie współpracy z Rosją radziecką. Było to jednak możliwe tylko w wyniku zwycięskich rewolucji komunistycznych nad Renem i Dunajem.

Gyula Tokody, w swej pracy wydanej przez Węgierską Akademię Nauk jako 183 pozycja serii „Studia Historica”, przedstawia obustronne wysiłki nawiązania stosunków dyplomatycznych i współpracy węgiersko-niemieckiej w listopadzie 1918 roku i w dobie ewakuacji z Rumunii armii Mackensena. Główna część tekstu, powstałego jako wynik analizy prasy niemieckiej i dokumentów zgromadzonych w bońskim Politisches Archiv des Auswärtiges Amtes, poświęcona jest jednak sytuacji po ogłoszeniu 21 marca 1919 Węgierskiej Republiki Rad. Autor opisuje skomplikowane, zmieniające się w miarę upływu czasu i wydarzeń reakcje prasy, kręgów rządowych i partii politycznych w Rzeszy. Niemiecka lewicowa opinia publiczna, zwłaszcza w Bawarii, z zainteresowaniem śledziła przemiany rewolucyjne na Węgrzech. Tokody wskazuje, że solidarność robotników niemieckich

i przeciwieństwa między Rzeszą a Ententą pośrednio wzmocniały Węgierską Republikę Rad, a zmierzch rewolucji w Niemczech i przyjęcie traktatu wersalskiego przyczyniły się do upadku komunistów nad Bałatonem.

P. W.

Eugeniusz Misiło, *Spis tytułów prasy ukraińskiej w Drugiej Rzeczypospolitej 1918—1939*, Instytut Badań Literackich. Pracownia Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego XIX i XX wieku, Warszawa 1983, s. 173.

Młody badacz dziejów prasy w Polsce opublikował rzecz z pozoru skrępną — spis tytułów prasy ukraińskiej w Polsce 1918—1939. Jak duże znaczenie naukowe ma to wydawnictwo doceni tylko ten, kto usiłował zorientować się choć pobieżnie w geografii i historii czasopiśmiennictwa Polski międzywojennej. Autor podał nie tylko tytuły i charakter wydawnictw, lecz także w miarę możliwości lata publikacji oraz — za co należy się specjalna wdzięczność — miejsca przechowywania.

Historycy zdają sobie sprawę, jak mało wiemy o dziejach prasy mniejszości narodowych w Polsce. Pieczęć tajemnicy przełamał nie tak dawno Marian Fuks, książką o prasie żydowskiej w Warszawie. Obecnie otrzymaliśmy publikację, która ułatwia orientację w prasie ukraińskiej; z zainteresowaniem będziemy czekać na studium o jej dziejach. Oby był to kolejny krok ku poznaniu historii czasopism wszystkich mniejszości narodowych. Instytut Badań Literackich jest placówką jak najbardziej powołaną do kontynuowania podobnej pracy, a także posiadającą niezbędne doświadczenie.

Wbrew pozorom, nie tak łatwo sporządzić choćby tylko spis czasopism. Wiele z nich nie dochowało się w bibliotekach polskich, lub też znamy jedynie nieliczne i przypadkowe ich numery. Brakuje wiadomości o redaktorach i wydawcach. Dość powiedzieć, że do spisu liczącego 1132 pozycje (także wydawnictwa ciągłe) autor już dzisiaj mógłby dorzucić dalsze kilkadziesiąt tytułów, odnalezionych w nieustannie trwających poszukiwaniach. Szkoda tylko, że książka ukazała się w mikroskopijnym nakładzie dostępnym jedynie dla nielicznych bibliotek.

J. T.

Bohdan Łukasiewicz, Wojciech Wrzesiński, *IV Dzielnica Związku Polaków w Niemczech 1922—1939 (w 60 rocznicę powstania)*, Wydawnictwo „Pojezierze”, Olsztyn 1982, s. 199.

Historia Związku Polaków w Niemczech to nie tylko część dziejów polskiego wychodźstwa zarobkowego do Berlina, Westfalii i Nadrenii. To także ważny fragment przeszłości polskich ziem nadodrzańskich i nadbałtyckich. Mimo to organizacja spod znaku rodła nie doczekała się wielu opracowań naukowych. Jej archiwalia, skąpe i tak wobec specyficznych warunków działania, uległy zniszczeniu w czasie II wojny światowej. Trudności sprawia nawet ustalenie wielkości Związku, jego struktury społecznej, skali zasięgu i intensywności oddziaływania.

Z pożogi wojennej uratowano część ksiąg członkowskich IV Dzielnicy Związku, obejmującej Powiśle, Mazury i Warmię. Dokumenty te przewiezione w 1939 roku do Warszawy ocalały wraz z częścią akt konsulatów polskich w Niemczech i przekazane do warszawskiego Archiwum Akt Nowych zostały włączone do zespołu Polskiego Związku Zachodniego. Uzupełnione dodatkowymi badaniami stały się podstawą do odtworzenia listy członków IV Dzielnicy ZPwN. Lista ta jest podsta-